

3. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність : [навч. посібник] / Т.В. Майорова. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.

4. Пересада А.А. Управління банківськими інвестиціями : [монографія] / А.А. Пересада, Т.В. Майорова. – К. : КНЕУ, 2010. – 388 с.

5. Соловйова О.А. Обґрунтування інвестиційної стратегії страхових компаній в Україні / О.А. Соловйова // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка». – 2011. – Вип. 5(4). – С. 69–76.

6. Тридід О.М. Розробка інвестиційної стратегії підприємства як напрям забезпечення його інвестиційної привабливості / О.М. Тридід // Управління проектами та розвиток виробництва : збірник наук. праць. – Луганськ : СНУ ім. В. Даля, 2011. – № 1(37). – С. 92–99.

7. Черкасова С.В. Інвестиційні стратегії інститутів спільного інвестування / С.В. Черкасова // Наукові записки. – 2013. – Вип. 21. – С. 276–280.

8. Череп А.В. Інвестознавство : [навч. посібник] / А.В. Череп. – К. : Кондор, 2006. – 398 с.

9. Вівчар О.І. Прагматизм формування інвестиційної стратегії як інструмент забезпечення економічної безпеки бізнесу / О.І. Вівчар [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/31980/1/32-64-65.pdf.

10. Гаврилова Н.В. Формування інвестиційної стратегії транспортних підприємств / Н.В. Гаврилова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/1058/1/15.pdf.

11. Ляхович Л.А. Інвестиційна стратегія підприємства в кризових умовах / Л.А. Ляхович // Інноваційно-інвестиційна діяльність. – 2012. – № 5. – С. 167–170.

12. Свобода Т.І. Обґрунтування інвестиційної стратегії підприємства / Т.І. Свобода [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://intkonf.org/svoboda-t-i-obgruntuvannya-investitsiynoyi-strategiyipidprijemstva/.

13. Бикулов Г.Р. Инструменты разработки формализованной инвестиционной стратегии банка на рынке ценных бумаг : дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.10 / Г.Р. Бикулов. – Нижний Новгород, 2010. – 197 с.

СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

LIFE INSURANCE: MODERN TRENDS AND PROSPECTS IN UKRAINE

УДК 368.013

Приступа Л.А.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Хмельницький національний університет

Смалюк Т.І.

студент Хмельницький національний університет

Совяк І.Е.

студент Хмельницький національний університет

У статті досліджено сучасні світові та вітчизняні тенденції розвитку ринку страхування життя. Виділено ключові стримуючі фактори та пріоритетні напрями розвитку ринку страхування життя в Україні у розрізі внутрішнього та зовнішнього бізнес-середовища страховика.

Ключові слова: страхування життя, сучасні тенденції розвитку, показники розвитку, концентрація ринку, стримуючі фактори розвитку, перспективні напрями.

В статье исследованы современные мировые и отечественные тенденции развития рынка страхования жизни. Выделены ключевые сдерживающие факторы и приоритетные направления развития рынка страхования жизни в Украине в разрезе вну-

тренней и внешней бизнес-среды страховщика.
Ключевые слова: страхование жизни, современные тенденции развития, показатели развития, концентрация рынка, сдерживающие факторы развития, перспективные направления.

In the article modern world and domestic trends of the development of the life insurance market are investigated. Key factors of the inhibition and priority directions of the development of the life insurance market in Ukraine are distinguished in the cut of internal and external business-environment of insurer.

Key words: life insurance, modern trends, development indicators, concentration of market, factors of the inhibition of the development, priority directions of the development.

Постановка проблеми. Страхування життя в сучасному світі є специфічною галуззю, що, з одного боку, забезпечує задоволення широкого спектру потреб клієнтів, зокрема накопичення коштів, отримання інвестиційного прибутку, пенсійне забезпечення, медичне обслуговування, оплата освіти дітей та ін. Різновиди визначених страхових послуг пов'язані з можливістю виникнення ризикових подій, що можуть впливати на життя, здоров'я та працездатність осіб. З іншого – це потужний ринковий механізм інвестування національної економіки. Саме тому актуальними є дослідження сучасних тенденцій та визначення перспектив розвитку ринку страхування життя в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню ринку страхування життя та пошуку можливостей його розвитку було присвячено багато наукових праць вітчизняних фахівців: Базилевича В., Гарматія Т., Говорушко Т., Залєтова О., Комадовської В., Осадця С., Пилипенка Н., Шумелди Я. та ін. Проте в умовах високого динамізму сучасного конкурентного середовища та фінансової нестабільності в Україні теоретико-практичні питання даної проблематики потребують подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження основних показників та сучасних тенденцій розвитку ринку страхування життя, визначення

ключових стримуючих факторів та пріоритетних напрямів розвитку ринку страхування життя в Україні у розрізі внутрішнього та зовнішнього бізнес-середовища страховика.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Страхування життя – вид особистого страхування, який передбачає обов'язок страховика здійснити страхову виплату згідно з договором страхування в разі смерті застрахованої особи, а також, якщо це передбачено договором страхування, у разі дожиття застрахованої особи до закінчення строку дії договору страхування та (або) досягнення застрахованою особою визначеного договором віку.

Як показує світовий досвід, страхування життя завжди розглядалося як вигідне капіталовкладення. Так, страхувальник (застрахований) за договором страхування життя може розраховувати на страхову суму або пенсію в разі дожиття до закінчення договору, що є засобом накопичення коштів. Страхування життя може бути й захистом спадщини страхувальника, оскільки дає йому змогу передбачити наслідки своєї смерті для близьких і визначити частку спадщини, що призначається кожному з них. Отже, страхування життя дає змогу полегшувати передання майна, створювати грошові фонди для різних цілей (наприклад, витрат на успадкування або поховання).

Безумовно, у всіх країнах із розвинутою ринковою економікою забезпечення життя є найважливішим елементом соціальної системи держави, що дає змогу успішно управляти соціальними ризиками за рахунок організації централізованого страхового фонду з децентралізованих джерел [1, с. 164].

Накопичувальне страхування життя є найпоширенішим видом страхування у США, Західній Європі та Японії, де до 90% населення мають поліси довгострокового накопичувального страхування.

Так, згідно з аналітичними даними табл. 1, зі 4 554 млрд. дол. страхових премій, що було зібрано у світі в 2015 р., 55,6% (2 534 млрд. дол.) було зібрано за рахунок страхування життя. Порівнюючи з попереднім 2014 р. світовий ринок страхування життя продемонстрував зростання на 4%.

Також необхідно відмітити, що серед країн – лідерів страхового ринку, за даними 2015 р., окрім Німеччини (-2,5%), премії зі страхування життя зростали в межах від 2,4% (Великобританія) до 6,2% (Південна Корея). Частка премій зі страхування життя у загальній структурі страхових премій по країнах була домінуючою в Японії (76,4%), Великобританії (66,8%), Франції (64,9%), Італії (75,8%), Південній Кореї (63,6%).

Найбільші темпи зростання страхових премій у сфері страхування життя в 2015 р. продемонстрували ринки країн, що розвиваються: загальне зростання – 12%, азіатський та китайський страхові ринки – 15,6% та 19,7% відповідно [2].

Варто зауважити, що особливістю роботи зарубіжних страховиків у даній сфері є високий ступінь індивідуалізації страхового захисту. Першим клієнтом Lloyds, що започаткував моду на нестандартні страховки, став американський актор-комік німого кіно Бен Терпкін, який у 1920 р. застрахував свої очі на 25 тис. дол., уважаючи свою фірмову косоокість ключем до слави. Історичними прикладами індивідуалізованих страхових пакетів є страхування ніг Чарлі Чапліном, Мерилін Монро та Марлен Дітріх, останньою також було застраховано голос.

Найвідоміші сучасні приклади, за рахунок яких страхові компанії отримали й додаткову рекламу – це, безумовно, укладення договору страхування життя Стівена Спілберга з передбаченою страховою сумою 1,2 млрд. дол. та страхування сідниць співачкою Дженніфер Лопес на 300 млн. дол.

Незважаючи на те що вітчизняний страховий ринок залишається найбільш розвиненим та капіталізованим серед інших небанківських фінансо-

Таблиця 1

Обсяги та структура страхових премій у 2015 р.

Країни	Страхування Life		Страхування non-Life		Всього по ринку	
	Страхові премії, млрд. дол.	Темп зростання (+, -), %	Страхові премії, млрд. дол.	Темп зростання (+, -), %	Страхові премії, млрд. дол.	Темп зростання (+, -), %
США	553	3,9	764	3,1	1316	2,5
Японія	344	2,8	106	3,1	450	2,9
Великобританія	214	2,4	106	1,5	320	2,1
Франція	150	2,9	80	1,5	231	2,4
Германія	97	-2,5	117	2,0	213	-0,1
Італія	125	2,9	40	-2,7	165	1,5
Південна Корея	98	6,2	55	4,0	154	4,8
Всього у світі	2534	4,0	2020	3,6	4554	3,8

Джерело: складено авторами за даними [2]

вих ринків, ключові характеристики, такі як співвідношення страхової премії зі страхування життя до ВВП (не перевищує 0,5%) та частка ринку страхування життя в загальній структурі ринку страхування (менше 10%), указують на нагальну потребу вдосконалення організаційно-економічних механізмів ведення страхового бізнесу в даному сегменті та значний потенціал його розвитку.

Щодо обсягів страхової діяльності в 2015 р. [3], то валові премії зі страхування життя (2 186,6 млн. грн.) поступались надходженням платежів з автострахування (7 871,6 млн. грн.), страхування фінансових ризиків (3 598,6 млн. грн.), страхування вантажів та багажу (3 555,4 млн. грн.) і страхування майна (3 486,2 млн. грн.).

Оцінюючи основні показники розвитку ринку страхування життя в Україні за 2013–2015 рр. (табл. 2), спостерігаємо тенденцію до зменшення кількості страховиків із 62 до 49 у 2015 р. Водночас сума зібраних страхових премій у 2015 р. не зазнала суттєвих змін порівняно з 2014 р. Окрім того, залишались стабільними показники кількості укладених страхових договорів – 1 178 640

(2013 р.), 1 224 579 (2015 р.). Проте свідченням ускладнення умов функціонування страхового ринку на сучасному етапі є випереджаючий темп приросту кількості клієнтів фізичних осіб (0,08 та 0,12 при 0,03 та 0,01) у загальній структурі страхового портфелю, тобто в умовах відтоку клієнтів – юридичних осіб, страховики активніше працювали з фізичними особами. На фоні цього також відзначено зростання абсолютних (з 149,2 до 491,6 млн. грн.) та відносних показників по страхових виплатах (з 3,2% до 6,1%).

Оцінюючи рівень конкуренції на ринку страхування життя в Україні (табл. 3), необхідно відмітити, що основну частку валових страхових премій – 99% (2015 р.) – продовжують акумулювати 20 найбільших страховиків.

Водночас за несуттєвого зменшення позицій страховиків першої десятки – з 90,9% до 87,9% протягом 2013–2015 рр. – ринкова частка трійки лідерів даного сегменту (ПрАТ «МЕТЛАЙФ», ПрАТ «СК «УНІКА», ПрАТ «СГ «ТАС», за даними 2015 р. [6]) зменшилась на 8,9% (42,8% проти 51,7%), що є безумовним свідченням посилення впливу кри-

Таблиця 2

Основні показники розвитку ринку страхування життя в Україні в 2013–2015 рр.

Показники	Роки			Темп зростання		Темп приросту	
	2013	2014	2015	2014/ 2013	2015/ 2014	2014/ 2013	2015/ 2014
Кількість компаній, од.	62	57	49	91,94	85,96	-0,09	-0,14
Валові страхові премії, млн. грн.	2476,70	2159,80	2186,60	87,20	101,24	-0,15	0,01
Валові страхові виплати, млн. грн.	149,2	239,2	491,6	160,32	205,52	0,38	1,06
Рівень валових виплат, %	3,2	4,7	6,1	146,88	129,79	0,32	0,30
Чисті страхові премії, млн. грн.	2476,50	2159,70	2186,60	87,21	101,25	-0,15	0,01
Чисті страхові виплати, млн. грн.	149,2	239,2	491,6	160,32	205,52	0,38	1,06
Кількість укладених договорів страхування, од.	1178640	1217460	1224579	103,29	100,58	0,03	0,01
Кількість фізичних осіб, застрахованих на кінець звітного періоду, тис. ос.	3045	3315	3725	108,87	112,37	0,08	0,12

Джерело: розраховано авторами за даними [3–5]

Таблиця 3

Концентрація ринку страхування життя в Україні в 2013–2015 рр.

Страхові компанії (Тор)	2013 рік		2014 рік		2015 рік	
	Надходження премій (млн. грн.)	Частка на ринку, %	Надходження премій (млн. грн.)	Частка на ринку, %	Надходження премій (млн. грн.)	Частка на ринку, %
Тор 3	1 279,3	51,7	967,2	44,8	936,1	42,8
Тор 10	2252,1	90,9	1970,8	91,2	1921,4	87,9
Тор 20	2434,1	98,3	2132,4	98,7	2164,0	99,0
Тор 50	2476,7	100	2159,8	100,0	2186,6	100,0
Всього по ринку	2476,7	100	2159,8	100,0	2186,6	100,0

Джерело: розраховано авторами за даними [3–5]

зових явищ у вітчизняній економіці на фінансовий сектор країни, ускладнення та дестабілізації умов роботи страховиків щодо надання страхових послуг довгострокового характеру.

По ринку страхування життя Індекс Герфіндаля – Гіршмана (ННІ) становив 982,98 (у 2014 р. – 1042,55). У цілому по страховому ринку Індекс Герфіндаля – Гіршмана становив 205,07 (у 2014 р. – 181,49) [3]. Ці дані свідчать, що на ринку страхування життя наявна помірна монополізація.

Аналізуючи стан та розвиток вітчизняного ринку страхування життя, можна виділити низку позитивних тенденцій: зростання капіталізації та платоспроможності страхових компаній, підвищення рівня їх прозорості, збільшення обсягу страхових виплат, зростання чисельності задіяних у даному секторі страхової діяльності.

Отже, розвиток страхування життя супроводжується численними проблемами економічного, нормативно-правового, організаційно-методологічного, інформаційно-аналітичного, кадрового і технологічного характеру [7].

Незважаючи на вищезазначене, потенціал розвитку українського ринку страхування життя є дуже великим унаслідок новизни цієї послуги на фінансовому ринку, національні страхові компанії займаються страхуванням життя 10–15 років і ще не нагромадили капіталу і репутації.

На основі дослідження даної проблематики виділено ключові стримуючі фактори розвитку ринку страхування життя в Україні та згруповано їх у розрізі внутрішнього та зовнішнього бізнес-середовища страховика (рис. 1).

Враховуючи вищевикладене, пріоритетними напрямками розвитку вітчизняного ринку страхування життя зовнішнього бізнес-середовища є:

- розробка та прийняття стратегії розвитку ринку страхування життя;
- забезпечення необхідної законодавчої бази та

створення Фонду гарантування страхових виплат за договорами страхування життя;

- вдосконалення податкового законодавства щодо споживачів даного виду страхових послуг;
- удосконалення механізму формування та системи розміщення страхових резервів;
- забезпечення високого фахового рівня підготовки кадрового потенціалу для роботи у сфері страхування життя;
- широке інформування та популяризація забезпечення життя населення.

Пріоритетні напрями розвитку вітчизняного ринку страхування життя в Україні в розрізі внутрішнього бізнес-середовища полягають у такому:

- впровадження нових страхових продуктів;
- активізація роботи з корпоративного страхування життя;

Рис. 1. Стримуючі фактори розвитку ринку страхування життя в Україні

Джерело: складено авторами

- використання сучасних маркетингових технологій у процесі реалізації пакетів довгострокового страхового захисту;
- цільове інвестування в накопичувальному страхуванні життя;
- ефективне управління резервами зі страхування життя з урахуванням ризиковості використання та оцінки якості активів;
- розширення та підвищення ефективності діяльності представницької мережі страховиків;
- використання мікрострахування.

Висновки з проведеного дослідження.

Отже, як показує світова практика, фінансовий механізм страхування життя може забезпечувати не лише страхові потреби юридичних та фізичних осіб, а й потенціал економічного зростання страхової галузі, та працювати як ефективний ресурс фінансування національної економіки. Проведене дослідження сучасного стану розвитку ринку страхування життя в Україні та визначення тенденцій основних показників указує на існування стримуючих факторів розвитку як внутрішнього і зовнішнього бізнес-середовища страховиків, тому важливою є розробка практичних заходів та пошук дієвих інструментів розвитку вітчизняного ринку страхування життя на рівні страхових компаній та держави відповідно до окреслених пріоритетів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Страхування : [підручник] / В.Д. Базилевич, О.Ф. Філонюк, К.С. Базилевич [та ін.] ; за ред. В.Д. Базилевича ; Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К. : Знання, 2008. – 1019 с.
2. SW re Global insurance industry grows steadily in 2015 amidst moderate economic growth but outlook is mixed [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.swissre.com/media/news_releases/global_insurance_industry_grows_steadily_in_2015_amidst_moderate_economic_growth_but_outlook_is_mixed_sigma_report.html.
3. Підсумки діяльності страхових компаній за 2015 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nfp.gov.ua/files/DepFinMon/zvitni_dani/sk_%202015.pdf.
4. Підсумки діяльності страхових компаній за 2014 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nfp.gov.ua/files/sekto/sk_%202014.pdf.
5. Підсумки діяльності страхових компаній за 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/sk_%202013.pdf.
6. Рейтинг компаній по страхованню життя за 2015 год по розміру страхових премій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forinsurer.com/ratings/life/15/12/1>.
7. Адамович В.В. Проблеми розвитку страхування життя як соціально значимого виду страхування / В.В. Адамович, О.С. Васильчишин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forinsurer.com/public/02/11/23/118>.

**ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ БАЗОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ
SOURCES OF BASIC INFRASTRUCTURE FINANCING**

*У статті систематизовано джерела фінансування базової інфраструктури, що використовуються у світовій практиці. Представлено відмінності у використанні джерел фінансування між розвинутими країнами та країнами, що розвиваються. Визначено місце проектного фінансування у системі джерел фінансування інфраструктури. Особлива увага приділяється діяльності банків розвитку, які в усьому світі стали основними суб'єктами фінансування інфраструктури.
Ключові слова: інфраструктура, державно-приватне партнерство, проектне фінансування, корпоративне фінансування, банківське кредитування, банки розвитку.*

В статье систематизированы источники финансирования базовой инфраструктуры, которые используются в мировой практике. Представлены различия в использовании источников финансирования между развитыми и развивающимися странами. Определено место проектного финансирования

*в системе источников финансирования инфраструктуры. Особое внимание уделено деятельности банков развития, которые во всем мире стали основными субъектами финансирования инфраструктуры.
Ключевые слова: инфраструктура, государственно-частное партнерство, проектное финансирование, корпоративное финансирование, банковское кредитование, банки развития.*

The sources for basic infrastructure financing used in the world, are analyzed in this article. Considered differences in the funding sources between developed countries and developing countries. The positions of project financing in the system of infrastructure funding sources defined. Particular attention is paid to the activities of banks, the main subjects of financing infrastructure worldwide.

Key words: infrastructure, public-private partnerships, project finance, corporate finance, bank lending, development banks.

УДК 336.61

Ткаченко Я.С.

к.е.н., доцент, докторант відділу державних фінансів ДННУ «Академія фінансового управління»

Постановка проблеми. Капіталомісткість, довгий термін будівництва, значні ризики та позитивні зовнішні ефекти, що притаманні базовій

інфраструктурі, – ці риси завжди вирізняли інфраструктурні об'єкти обмеженою кількістю джерел фінансування. Донедавна розбудову інфра-